

A bűnügyi költség elévülésével kapcsolatos kérdések

szerző:

dr. Borombós Árpád

Gyula, 2017. 07. 22.

Az elévülés fogalma

Az elévülés fogalmát a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) az időmúlásnak a kötelmi jogi jogviszonyokra gyakorolt hatásaként tárgyalja. Az idő múlása kétféle hatással lehet a jogviszonyokra. Főszabály szerint a határidők elévülési jellegűek, hiszen a Ptk. 6:21. §- a kimondja: *„Jogosultság gyakorlására és követelés érvényesítésére jogszabályban előírt határidő eltelte jogvesztéssel akkor jár, ha ezt jogszabály kifejezetten így rendeli.”* A jogvesztő határidők elteltével az az anyagi jogi jogosultság, illetve követelés szűnik meg, melynek érvényesítésére e határidőn belül lett volna lehetőség.¹ Ha egy határidő a jogszabály szerint nem jogvesztő, akkor az elévülési jellegűnek tekinthető, azaz maga a jogosultság nem szűnik meg a határidő elteltével, csak annak bírósági úton történő érvényesíthetősége. Ez egyértelműen azzal indokolható, hogy az állam nem kíván segítséget nyújtani az indokolatlanul hosszú idő után érvényesített igények érvényesítéséhez, legyen az idő múlásának oka akár a hanyagság, akár a rosszindulat.²

Az általános elévülési idő öt év, azonban törvény ettől eltérő tartamú elévülési időt is meghatározhat. A Ptk. 6:22. § (2) bekezdése értelmében *„Az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé válik.”* A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 57. § (1) bekezdése kimondja, hogy *„A végrehajtási jog a végrehajtandó követeléssel együtt évül el.”* *„A végrehajtási jog valójában a végrehajtandó követelés bírósági úton történő érvényesítéshez való jogosultság részjogosítványa, a*

¹ Az új Ptk. Magyarázata V/VI.

² A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény Nagykommentárja

követelés bírósági úton történő érvényesítésére vonatkozó jogosultság megszűnésével a végrehajtási jog is elenyészik.”³

A Vht. fenti rendelkezése „nem csak azt jelent, hogy a végrehajtandó követelés és a végrehajtási jog elévülésére irányadó határidő azonos, hanem azt is, hogy a végrehajtandó követelés elévülésének megszakadása és újraindulása, nyugvása, illetve bekövetkezte a végrehajtási jog elévülésének megszakadását és újraindulását, nyugvását, illetve bekövetkeztét eredményezi. A végrehajtandó követelés és a végrehajtási jog elévülése nem mindig és nem feltétlenül kezdődik egyazon időpontban, hiszen a végrehajtási jog akkor nyílik meg, amikor a végrehajtandó követelés bírósági végrehajtás útján való érvényesítése lehetségessé válik, tehát, amikor a végrehajtható okirat kiállításának feltételei – Vht. 13-14. § – beálltak”⁴, míg a követelés elévülésének kezdőnapja az esedékessé válás napja.

Az elévülés joghatásai – elévülés a gyakorlatban

Az elévülés joghatását a Ptk. 6:23. § (1) bekezdése az alábbiak szerint szabályozza: „Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az elévült követelést bírósági eljárásban nem lehet érvényesíteni.” A (4) bekezdés pedig kimondja, hogy „Az elévülést a bírósági vagy a hatósági eljárásban nem lehet hivatalból figyelembe venni.” A Ptk. szabályozásához képest a jóval korábban született Vht. 57. § (2) bekezdésében kimondja, hogy „a végrehajtási jog elévülését általában kérelemre kell figyelembe venni; hivatalból akkor vehető figyelembe, ha az alapjául szolgáló követelés elévülését is hivatalból kell figyelembe venni.” A (3) bekezdés szerint pedig, „Ha a végrehajtási jog elévülését a (2) bekezdés szerint figyelembe kell venni, a végrehajtási jog elévülési határidejének letelte után előterjesztett kérelemre nem lehet végrehajtást elrendelni, és a már elrendelt végrehajtást nem lehet folytatni.” A Vht. 57. § (3)

³ A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény Nagykommentárja

⁴ A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény Nagykommentárja

bekezdésében foglalt korlátozó, tiltó szabályozás tehát arra az esetre vonatkozik, ha az elévülést hivatalból kell figyelembe venni.

A büntügyi költség vonatkozásában a végrehajtható okirat nem más, mint A fogvatartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása során, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet (továbbiakban: IM rendelet) 73. § (1) bekezdés d) pontja alapján kiállított egységes értesítő. Az IM rendelet 73. § (1) bekezdés d) pontja kimondja, hogy *„a bíróság a határozata erre vonatkozó részének jogerőre emelkedésekor egységes értesítőlapot állít ki az államot illető büntügyi költségről.”* Ez pedig egy olyan kötelezettsége a bíróság eljáró tanácsának, amelyet mindenkinek fokozottan kell figyelnie, illetve megtennie annak érdekében, hogy az állami követelések érvényesítése még figyelmetlenség miatt se maradjon el. A belső kontroll rendszer megfelelő kialakítása és működése következtében ilyen mulasztásra a Gyulai Törvényszék területén nem került sor oly módon, hogy az 5 éves elévülési idő bekövetkezett volna. Tehát a Vht. 57. § (3) bekezdésének az az esete jöhet számításba, hogy a már folyamatban levő eljárás során következik be az elévülés. Ennek pedig az lehet az oka, ha 5 éven keresztül nem történik olyan végrehajtási cselekmény, amely az elévülést – figyelemmel a Vht. 57. § (4) bekezdésében foglaltakra – megszakítja. Nem tekinthetők ugyanakkor ilyen végrehajtási cselekménynek az ügyviteli jellegű intézkedések, csak azok, amelyek a követelés érvényesítésére irányulnak. *„Így megszakítja az elévülést különösen a nyilvántartásokat vezető bíróságok és hatóságok megkeresése az adós végrehajtás alá vonható vagyonának felkutatása végett, a végrehajtást kérőnek az adós végrehajtás alá vonható vagyónára vonatkozó beadványa, a végrehajtást kérő részéről a végrehajtás foganatosításának sürgetése a BH2002.272.II. számú határozat*

szerint, az adós végrehajtás alá vonható vagyontárgyának lefoglalása, az árverés kitűzése, az árverés lefolytatása, a végrehajtást kérő részéről a jogutódlás megállapítása iránti kérelem előterjesztése a BH2009.113. számú döntés értelmében, valamint a befolyt összegek felosztása és kifizetése, és a végrehajtási cselekményekkel kapcsolatos jogorvoslati kérelmek előterjesztése.”⁵

A felsorolásból kiderül, hogy a bünygyi költség végrehajtása során a rendszeresen ellenőrzött, és jó nyilvántartással rendelkező törvényszéki gazdasági hivatalok (bevételi csoport) tevékenysége mellett elenyésző azon állami követelések száma, melyek az elévülés sorsára jutnak. Ugyanakkor azt – közel egy éves törvényszéki végrehajtói gyakorlat után – nem lehet kimondani, hogy nincs elévült bünygyi költség követelés. Ez többnyire még az ezredforduló előtt megindult ügyekben fordul elő, s legfőbb oka az lehet, hogy az akkor még papír alapú nyilvántartást hiányosan vezették át elektronikusan. De tulajdonképpen jelen cikk célja nem az okok felkutatása, hanem annak körbejárása, hogy kinek milyen feladata van, illetve lehet az elévülés észlelése, megállapítása során.

Mint azt már említettem, a Vht. 57. § (1) bekezdése értelmében „A végrehajtási jog a végrehajtandó követeléssel együtt évül el.” A kialakult bírói gyakorlat szerint – mely gyakorlattal összhangban született meg a 375/2016. (VI.28.) OBH határozat, melynek 30. § (6) bekezdés f) pontja kimondja: „értékhatártól függetlenül az igazságügyi követelések elévülési ideje az utolsó eredménytelen végrehajtási cselekménytől számított 5 év” – a bünygyi költség esetében az elévülési idő 5 év, mely megegyezik a Ptk.-ban szabályozott általános elévülési idővel.

1. A korábbi gyakorlat szerint, a bünygyi követelés behajtása során az elévülést **hivatalból** kellett figyelembe venni. Ez a tény azonban már önmagában kérdéseket generál, hiszen azt nem szabályozta (és jelenleg sem szabályozza) semmi, hogy kinek, és az eljárás mely fázisában kell figyelembe venni az elévülést. Adódna a válasz, hogy a *törvényszéki végrehajtó* feladata ez, hiszen ő van valamennyi információ birtokában egy adott adós, egy adott ügy kapcsán. Ez a megállapítás ugyanakkor igaz a bírósági gazdasági hivatalra is (bevételi csoport), hiszen az IM rendelet 85. § (4) bekezdése értelmében a „*BGH a behajtás iránti intézkedést követően az iratokat határidős nyilvántartásba helyezi. A BGH az államot illető bünygyi költséget a törvényszéki bírósági végrehajtói iroda értesítéséig, de legfeljebb a Vht. értelmében a követelés elévüléséig tartja nyilván.*”

A kérdés eldöntését nehezíti, hogy a törvényszéki végrehajtó részére a Vht. nem biztosít olyan jogosultságot, hatáskört, mellyel ennek a feladatnak eleget tehetne. Ezért az egyik álláspont szerint a törvényszéki végrehajtó hatáskör hiányában nem tehet semmit abban az esetben, ha észleli, hogy az ügyben több mint 5 év eltelt olyan végrehajtási cselekmény nélkül, ami a végrehajtási jog elévülését megszakítaná. A másik álláspont szerint ugyanakkor a törvényszéki végrehajtó legalább jelzéssel élhet a gazdasági hivatalhoz, amennyiben észleli az elévülést. Álláspontom szerint a hivatalbóliség fogalma magában foglalja a törvényszéki végrehajtó eljárásában történt észlelés lehetőségét is, még akkor is, ha ez a jól vezetett nyilvántartások mellett minimális számú végrehajtási ügyet érint.

Amennyiben elfogadjuk, hogy a törvényszéki végrehajtó nem észlelheti hivatalból az elévülést, úgy még mindig megmaradt annak lehetősége, hogy a *gazdasági hivatal* hivatalból köteles észlelni ezt. Itt ismételtelen előkerül a nyilvántartás kérdése, hiszen egy jól nyilvántartott követelés esetében szinte lehetetlen, hogy egy bünygyi költség követelés elévüljön.

2. A Vht. 57. § (2) bekezdése értelmében akkor kell hivatalból észlelni az elévülést, „*ha az alapjául szolgáló követelés elévülését is hivatalból kell figyelembe venni*”. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 70. § (1) bekezdése kimondja, hogy „*a bíró hivatalból vagy az ügyész indítványára, iratok alapján megállapítja a büntetés vagy a javítóintézeti nevelés végrehajthatóságának kizártságát a 28. § szerinti elévülés bekövetkezése miatt.*” A 28. § felsorolása pedig nem tartalmazza a bűnügyi költséget. Ebből pedig arra is lehet következtetni, hogy a törvényhozó célja egyértelműen az volt, hogy a bűnügyi költség elévülését csak **kérelemre** – elévülési kifogás elbírálása során – lehessen figyelembe venni. Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy miért fogalmaz az IM rendelet 85. § (4) bekezdése úgy, hogy „*A BGH az államot illető bűnügyi költséget a törvényszéki bírósági végrehajtói iroda értesítéséig, de legfeljebb a Vht. értelmében a követelés elévüléséig tartja nyilván.*” Világos, hogy ha pontosan az elévülés beálltakor kerül ki az irat a nyilvántartásból, akkor a továbbiakban már nem kell nyilvántartani, sőt azt behajthatatlannak kell minősíteni, ami azt is eredményezi, hogy ezekben az ügyekben nem lehet kérni a folytatást, nem lehet „sürgetni”. Erre persze hatékony megoldást találtak a gazdasági hivatalok, hiszen egyszerűen nem 5 évre teszik nyilvántartásba a Vht. 52. § d) pontja szerint behajthatatlanság miatt szünetelő iratokat, hanem ennél kevesebb időre. Álláspontom szerint amennyiben a végrehajtási eljárás mégis arra a sorsra jut, hogy 5 éve nem történt benne olyan végrehajtási cselekmény, amely megszakítaná a követelés elévülését, és ezt a törvényszéki végrehajtó észleli, úgy mindenképpen szükséges ezt a körülményt jeleznie a gazdasági hivatalnak.

Ezzel el is érkeztünk egy következő szabályozatlan területhez: pontosan mit is kell tennie a nyilvántartást vezető gazdasági hivatalnak akkor, ha akár a törvényszéki végrehajtó jelzésére, akár saját észlelése következtében derül ki számára a követelés elévülése. Végrehajtási kérelmétől el kell-e állnia, és kérni kell-e a végrehajtási eljárás megszüntetését, vagy ezt meg sem teheti. Jelenleg erre vonatkozó szabályozás nincs. Az IM rendelet 85. § (4)

bekezdése értelmében az elévült követelést már nem kell nyilvántartani, de azt a gazdasági hivatal nem teheti meg – mint ahogy nem is teszi meg –, hogy a törvényszéki végrehajtó értesítése nélkül kiveszi az ügyet a nyilvántartásból és egyszerűen mindenféle következmény nélkül megszűnik az eljárás, hiszen gyakran előfordul az ilyen ügyekben, hogy az adós ingatlanára bejegyezték a végrehajtási jogot, amit pedig törölni kell.

További kérdést vet fel a szabályozás megváltozása, miszerint a 10.000,- forintot meg nem haladó bűnügyi költséget nem kell a törvényszéki bírósági végrehajtói irodának végrehajtásra benyújtani. Az egyik probléma, hogy a „nem kell” nem jelenti azt, hogy nem is lehet, a másik probléma pedig az, hogy mi a teendő a korábban indult, de be nem hajtott, 10 000,- forintot meg nem haladó követelésekkel.

Mint az ebből a rövid kis összefoglalóból is látszik, a kérdések száma jelentős, a jogszabály által is lefedett válaszok száma elenyésző. Ezért mindenképpen szükséges lenne a teljeskörű, átfogó szabályozás megteremtése függetlenül attól, hogy a törvényszéki végrehajtás sorsa jelenleg nem egy eldöntött kérdés, hiszen más szervek is csak akkor tudnak egységes és követhető, mindenki által kiszámítható gyakorlatot folytatni, ha jogszabály világosan és egyértelműen szabályozza ezeket a jogviszonyokat, jogintézményeket.

Felhasznált irodalom :

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény Nagykommentárja

Az új Ptk. Magyarázata V/VI.

Felhasznált jogszabályok:

– A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.)

- A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)
- A fogvatartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása során, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet